

Μακεδονικά

Τόμ. 4, Αρ. 1 (1960)

Ανδρέου Ξυγγοπούλου, Τα μνημεία των Σερβίων

Βασ. Λαούρδας

doi: [10.12681/makedonika.715](https://doi.org/10.12681/makedonika.715)

Copyright © 2015, Βασ. Λαούρδας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Λαούρδας Β. (1960). Ανδρέου Ξυγγοπούλου, Τα μνημεία των Σερβίων. *Μακεδονικά*, 4(1), 566–567.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.715>

ἁποίῳ τὸ μὲν πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὴν κοινωσίαν, τὸ δὲ δευτέρου εἰς τὴν οἰκονομίαν τῆς συγχρόνου Τουρκίας. Τὰ ἐπὶ μέρους κεφάλαια τοῦ πρώτου τμήματος πραγματεύονται κατὰ σειρὰν τὴν κοινωνικὴν σύνθεσιν, πολιτικὰ καὶ ἰδεολογικὰ ζητήματα, τὴν θρησκείαν, τὸ σύστημα τῶν κρατικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὴν τεχνικὴν καὶ γενικὴν ἐκπαίδευσιν. Τὰ κεφάλαια τοῦ δευτέρου μέρους ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἐθνικοὺς λογαριασμούς, τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ξένο κεφάλαιον, τὸ πετρέλαιον, τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν. Ὡς προκύπτει ἀπὸ τὰ κεφάλαια αὐτά, πρόκειται περὶ συνθετικῆς πραγματείας, ἀπλουμένῃς εἰς τὰ βασικώτερα θέματα τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς συγχρόνου Τουρκίας, τὰ ὁποῖα ὁ κ. Πουλᾶκος ἀναλύει στηριζόμενος καὶ εἰς τὴν πείραν, τὴν ὁποίαν ἀπεκόμισε κατὰ τὸ διάστημα τῆς παραμονῆς του ἐν Τουρκίᾳ, καὶ εἰς πλουσιωτάτην βιβλιογραφίαν, παρατιθεμένην εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου του.

Ἡ κρίσις ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρους στοιχείων τοῦ ἔργου τοῦ κ. Πουλᾶκου ἀνήκει εἰς τοὺς εἰδικούς. Διὰ τὸν γενικῆς μορφώσεως ἀναγνώστην τὸ βιβλίον παρουσιάζει ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τὸν πλοῦτον τῶν θεμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν συστηματικὴν μέθοδον μετὰ τὴν ὁποίαν τὰ παρουσιάζει ὁ συγγραφεὺς. Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον νὰ εἴχομεν εἰς τὴν γλώσσαν μας παρομοίου τύπου ἐργασίας καὶ περὶ ἄλλων χωρῶν.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

Ἄνδρ εὐ Ευγγούλου, Τὰ μνημεία τῶν Σερβίων. Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Ἰδρυμα Μελετῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἀριθ. 18, Ἀθήναι 1958, σελ. ἡ + 135 εἰκ. 24, πιν. 22.

Εἰς τὸ νέον αὐτὸ ἔργον τοῦ ὁ καθηγητῆς κ. Ευγγούλους δημοσιεύει τὰ πορίσματα δύο ἐπιστημονικῶν ἐπισκέψεών του εἰς τὰ Σέρβια, τὸ 1927 καὶ τὸ 1935, ὅτε τὰ μνημεία τοῦ φρουρίου τῆς πόλεως διητηροῦντο ἀκόμη εἰς σχετικῶς καλὴν κατάστασιν, πολὺ καλυτέραν πάντως τῆς σημερινῆς. Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως, τὸ δεύτερον εἰς τὴν τοπογραφίαν τῆς καὶ τὸ τρίτον εἰς τὰ μνημεία τῆς, ἧτοι εἰς τὰ τεῖχη καὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας, τῆς βασιλικῆς, τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων. Τὸ τελευταῖον τμήμα τοῦ βιβλίου ἀναφέρεται εἰς τὰ περὶ τὰ Σέρβια μνημεία, ἧτοι εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ εἰς τὸ ἀσκητήριον τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου.

Τὰ συμπεράσματα ἐκ τῆς διεξοδικῆς καὶ ἐνδελεχοῦς περιγραφῆς καὶ μελέτης τῶν μνημείων τὰ ἀναπτύσσει ὁ κ. Ευγγούλους εἰς ἰδιαιτερον κεφάλαιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Τελικὰ συμπεράσματα». Ἀπὸ ἀπόψεως ἀρχιτεκτονικῆς τὰ λείψανα τῶν τειχῶν καὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Σερβίων μᾶς δίδουν τὸν τύπον τῆς μικρᾶς ὠχυρωμένης βυζαντινῆς πόλεως, μετὰ τὸν ἐξωτερικὸν τῆς περίβολον, μετὰ τὸ διάμεσον τεῖχος, τὸ διαιροῦν αὐτὴν εἰς ὠχυρωμένης ζώνας

καὶ τέλος μὲ τὴν εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον εὐρισκομένην ἀκρόπολιν, τὴν ὁποῖαν ὑπερήσπιζον οἱ δύο ἑκατέρωθεν τῆς εἰσόδου τῆς ὑψηλοῦ πύργοι. Αἱ ὄλγαι ἠρειπωμένα, πλην δύο, ἐκκλησίαι τῶν Σερβίων ἀκολουθοῦν τὸν τύπον τῆς ξυλοστέγου βασιλικῆς, ὅστις ἦτο τύπος ἰδιαιτέρως προτιμηθεὶς εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀπὸ ἀπόψεως ζωγραφικῆς, αἱ τοιχογραφίαι τῶν ἐκκλησιῶν τῶν Σερβίων ἀνήκουν εἰς τὸν 12ον (μεγάλῃ βασιλικῇ), τὸν 14ον (Πρόδρομος), τὸν 15ον ("Ἅγιοι Θεόδωροι) καὶ τὸν 16ον ("Ἅγιοι Ἀνάργυροι) αἰῶνα. Παρὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἀπὸ τὰς καιρικὰς ἐπηρείας καὶ ἀπὸ τοὺς βανδαλισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, τὰ ζωγραφικὰ αὐτὰ λείψανα εἶναι ἐξόχως πολύτιμα, διότι δεικνύουν πῶς αἱ δημιουργίαι τῶν μεγάλων καλλιτεχνικῶν κέντρων, φθάνουσαι ἕως ἐκεῖ, μετεμορφώνοντο ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς τεχνίτας καὶ εἰκονογραφικῶς παρηνοοῦντο. Εἰδικώτερον αἱ τοιχογραφίαι τῆς βασιλικῆς τῶν Σερβίων ἀποτελοῦν μίαν ἀπὸ τὰς πλέον χαρακτηριστικὰς ἀποδείξεις τῆς καὶ ἄλλοτε παρατηρηθείσης ἐπιδράσεως τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν τέχνην καὶ ἰδίως εἰς τὴν ζωγραφικὴν τῆς Μακεδονίας καὶ γενικώτερον εἰς τὴν τέχνην τῶν Βαλκανίων. Τὰ μνημεῖα αὐτὰ δὲν εἶναι βεβαίως οὔτε ἀπὸ ἀπόψεως ἀρχιτεκτονικῆς, οὔτε ἀπὸ ἀπόψεως ζωγραφικῆς ἔργα μεγάλης τέχνης. Τὰ ταπεινὰ αὐτὰ ἔρεψια μᾶς δίδουν ἀρκετὰ σαφῆ εἰκόνα μιᾶς μικρᾶς βυζαντινῆς πόλεως, ἀπομονωμένης ἀπὸ τὰ μεγάλα κέντρα καὶ περιορισμένης ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς, οἱ τεχνίται καὶ οἱ ζωγράφοι τῆς ὁποίας μιμοῦνται, μετὰ πολλῆς ὁμως καλαισθησίας, τὰς γραφικὰς διὰ πλίνθων διακοσμήσεις καὶ τὰς τοιχογραφίας τῶν μεγαλύτερων καλλιτεχνικῶν κέντρων.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Συγγοποῦλου διὰ τὰ Σέρβια ἀποτελεῖ μίαν ὑποδειγματικὴν μονογραφίαν, ἀξίαν θερμοτάτης ἐξάρσεως.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

Τουρκικὰ ἔγγραφα περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος. Ἐπιμελεῖα I. K. Βασδραβέλλη. Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Ἰδρυμα Μελετῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Θεσσαλονίκη 1958, σελ. 93 μὲ τρεῖς εἰκόνας.

Τὰ 128 τουρκικὰ περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται ἐν μεταφράσει εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτὴν, προέρχονται ἀπὸ τὴν Ἔδεσαν, ἀποτελοῦν δὲ μέρος ἐνὸς μικροῦ τεύχους, ἀνευρεθέντος πρό τινων ἐτῶν εἰς χεῖρας ἰδιώτου ἐν Ἐδέσῃ καὶ περιέχοντος 211 ἐν συνόλῳ ἀποκρυπτογραφηθέντα τηλεγραφήματα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀποστείλει εἰς τὸν πολιτικὸν διοικητὴν Ἐδέσσης (καϊμακάμην) ὁ βαλῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς Χουσεῖν Χιλμῆ πασᾶς ἀπὸ 4 Αὐγούστου 1907 μέχρι τῆς 28 Φεβρουαρίου 1909. Τὰ ἔγγραφα αὐτὰ παρουσιάζουν ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον, διότι καθιστοῦν διὰ πρώτην φορὰν γνωστὰς ἐν ταῖς λεπτομερείαις τῶν τὰς ἐνεργείας εἰς τὰς ὁποίας προέβαινον αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ πρὸς καταστο-